

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ПОТЕНЦИАЛ В ИНОВАЦИОННАТА ИКОНОМИКА НА КАЗАХСТАН

Талгат Бабашевич Утеубаев¹
Мариана Матеева Петрова²

Резюме: Статията представя статистически анализ на показателите за иновативен растеж в Република Казахстан. Те са сравнени с показателите на технологично напредналите страни, по-специално с такива индикатори като: дела на предприятията, внедряващи иновации; разходите за научноизследователска и развойна дейност, направени в страната (като процент от БВП); общия брой изследователи на хиляда трудово заети лица; и брой на направените изследвания. В резултат на проведеното научно изследване са определени ключовите фактори, оказващи съществено влияние върху дейността на малките и средните предприятия (МСП), свързана с иновациите.

Цел – да се разкрият характерът и съдържанието на човешкия фактор в икономиката във връзка с ролята му за превръщане на обществото в иновационно; да се проучи ролята на човешкия фактор за иновационното развитие на държавата.

Методология - изследването включва измерване на промените в икономическото развитие и иновациите в Казахстан, необходими във време на нарастваща глобална конкуренция.

Заклучение - днес държавата значително изостава от другите развити страни според индексите, определящи развитието на иновациите. Република Казахстан може да бъде конкурентоспособна чрез преминаване към нов модел на икономически растеж и чрез бързо намаляване на изоставането. Държавата се

¹ Институт за управление на информационните системи, Рига, Латвия, докторант, talgat4001@mail.ru

² Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“; Институт за управление на информационните системи, Рига, Латвия, m.petrova@uni-vt.bg

нуждае от ефективна стратегия за развитие на иновациите, която се състои главно от развитието на човешкия потенциал и заетостта на гражданите. Интеграцията на образованието, науката и индустрията както и развитието на образованието на основата на съвременната наука и технологии са едно от приоритетните направления на икономическото развитие на Казахстан в наши дни.

Ключови думи: човешки ресурси, трудов потенциал, иновации, иновационно развитие, Република Казахстан.

JEL: M10, M12, M16, L20.

1. Въведение

Бързото развитие на технологиите, либерализацията на световните пазари и непрекъснато нарастващата конкуренция определят необходимостта от адаптиране на бизнес организациите към новите условия. Това изисква адаптиране на вътрешните структури, процеси и резултати, така че предприятията да са в състояние да реагират на постоянно променящите се условия на околната среда. Ключов компонент за успеха на бизнеса днес е стремежът към непрекъснато усъвършенстване, търсенето на начини за подобряване на ефективността и придобиване на конкурентно предимство (Petrova, Teravicharova, Boykova, 2017).

Въпросът за оценката на производствения капацитет и човешкия потенциал на цялото общество е един от нерешените въпроси на икономическата теория. Значимостта на концепцията за човешкия капитал, от теоретична и практическа гледна точка, е свързана с липсата на инструменти и показатели за измерването ѝ. Ефективното управление на човешките ресурси има много важна роля в мениджмънта на тези процеси (Buzko et al., 2016).

Необходимостта от решаване на този проблем става все по-очевидна и се диктува от спешната нужда да се решат глобалните икономически проблеми, с които се сблъсква човечеството в прехода към новия етап от развитие на цивилизацията, обусловен от появата на информационното общество и икономиката, основана на знанието или новата икономика.

Постиндустриалният етап от развитието на икономиката се характеризира със значително променено отношение към производствените фактори.

Докато усилията на индустриалната икономика са били съсредоточени върху производството на машини и оборудване, в постиндустриалната ера основните позиции в системата на социалните ценности се заемат от производството на интелектуални продукти чрез високи технологии и ускореното темпо на технологично обновление както в сектора на услугите, така и на производството.

В променящата се бизнес среда, която е динамична и често неопределена, конкурентното предимство на икономическите субекти е от решаващо значение. Във връзка с това проблемът за добавената стойност, която носи интелектуалният капитал, се обсъжда все по-често в публичното пространство (Petrova et al., 2016).

В съответствие с това се наблюдава световна тенденция в икономическото развитие, основаваща се на качеството на съществуващите човешки ресурси. Показателите за тяхното качество все повече оказват влияние върху основните параметри на социалния и икономически растеж (Emilova, 2017).

Човешкият потенциал е сложна икономическа категория и има качествени и количествени характеристики. През различни периоди редица учени, икономисти са предлагали използването на различни подходи и методи за измерването му.

2. Методология

Методологията на изследването се основава на обработката на вторични данни, които позволяват да се направи предварителен анализ на проблемите.

За да се оценят ключовите фактори, които оказват влияние върху иновационната активност на малките и средните предприятия, са използвани статистически данни от Комитета по статистика към Министерството на националната икономика на Република Казахстан. Резултатите от изследването са получени след обработка на данни от: анализ на извадка от 31.784 МСП, работещи на територията на Казахстан, през 2015 г. и съответно 8.022 подобни предприятия през 2004 г.; статистически данни; и експертни становища относно иновационния потенциал на страната.

3. Резултати и дискусия

3.1 Фактори, определящи развитието на иновациите в икономиката

От момента на последвалото индустриално-иновационно развитие, стартирало през 2003 г., основните показатели за иновационна активност в Казахстан достигат върхови стойности през 2014 г. Положителният ръст е резултат главно от успешната реализация на „Държавната програма за ускорено индустриално иновационно развитие на Република Казахстан“ през 2014 г.

През 2015 г. в сравнение с ., делът на предприятията, активни в сферата на иновациите, се е увеличил от 3,4% на 8,1% (Фигура 1).

Източник: Комитет по статистика към Министерството на националната икономика на Република Казахстан, <http://stat.gov.kz>

Фигура 1. Иновационна активност на предприятията в Казахстан (дял на иновативните продукти в БВП и дял на предприятията, внедряващи иновации, от общия брой предприятия)

За сравнение в САЩ броят на компаниите, осъществяващи дейност в сферата на иновациите, възлиза на 50% от общия брой компании; сред страните от Европейския съюз с най-висок дял подобни компании са Германия (79.3 %), Швеция (60%) и Финландия (58%). Средният дял на иновационно активните предприятия в ЕС е приблизително 53% (Kurmanov et al., 2016).

Разходите за научноизследователска и развойна дейност са един от основните показатели за иновационните дейности. Лидерите според този показател са САЩ (415 милиарда щатски долара), Китай (208,2 милиарда щатски долара), Япония (146,5 милиарда щатски долара), Германия (93,1 милиарда щатски долара).

Необходимо е да се отбележи бързият растеж на разходите за научноизследователска и развойна дейност в Китай. В сравнение с 2008 г. този показател се е увеличил с 1,7 пъти. Казахстан изостава от технологично развитите страни по размера на тези разходи. Въпреки това в сравнение с 2011 г. ръстът им за 2013 г. е 42,5%, т.е. 61,7 млрд. KZT (Казахстанско тенге) (Kurmanov et al., 2016).

Най-голям дял от разходите за научноизследователска и развойна дейност като процент от БВП имат следните страни: Израел (4,38%), Южна Корея (4,03%), Финландия (3,78%) и Япония (3,39%).

Трябва да се отбележи също така, че според Европейската стратегия 2020 един от петте общи целеви показатели е увеличаването на разходите за научноизследователска и развойна дейност в Европейския съюз (ЕС) до 3% от БВП. За 2011г. средният показател в ЕС е 1,94%, което е по-високо от Китай (1,84%). Сред останалите европейски страни Финландия има един от най-високите показатели (3,78%).

Показателят за разходите за научноизследователска и развойна дейност като дял от БВП в Казахстан все още е нисък – 0,17%. Необходимо е обаче да се спомене, че научната система в страната е все още в началото на бъдещото си развитие. (Kurmanov et al., 2016).

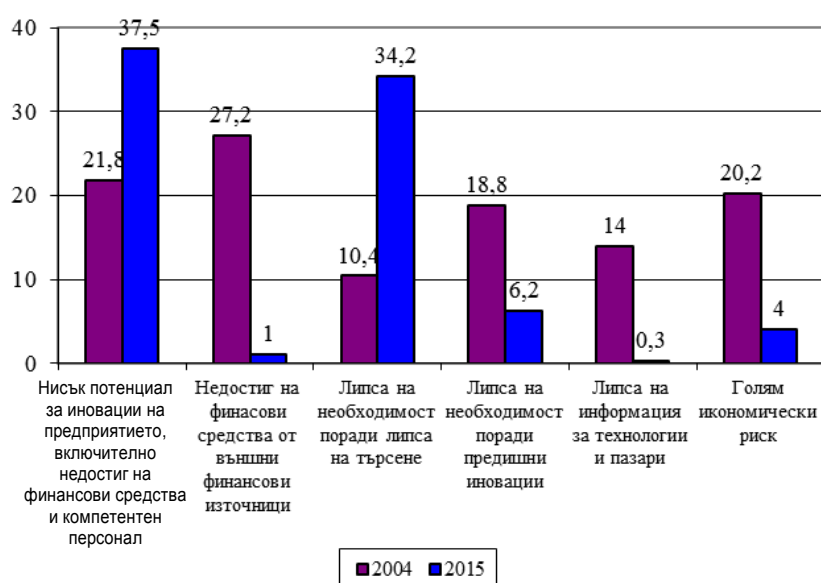
При анализа на общия брой изследователи на хиляда трудово заети лица Финландия изпреварва Казахстан с 12,2 пъти. За Южна Корея това изпреварване е с 9 пъти, а за Сингапур – с 8 пъти.

Независимо от това, според статистически данни от страната за 2013 г., този индекс се е увеличил в сравнение с 2008 г. с 59,5% (до 17 195 души).

Ето защо развитието на иновациите в Казахстан, както и с други фактори, се възпрепятства от недостига на персонал и способността да се управляват иновационните процеси и проекти. Въпреки положителната статистика за научния сектор, учените и изследователите в Казахстан се нуждаят от ефективна държавна подкрепа и допълнително стимулиране.

Слабата активност на малките и средните предприятия в Казахстан при внедряването на иновации налага неотложното определяне на факторите с ниска активност и предприемането на действия за разработване на иновационни процеси в тези предприятия (Kurmanov et al., 2016A).

Фигура 2 съдържа данни за оценка на факторите, засягащи иновационните дейности в периода от 2004 до 2015 г.

Източник: Изчисления на авторите на базата на данни от Комитета по статистика към Министерството на националната икономика на Република Казахстан

Фигура 2. Фактори, оказващи влияние върху иновационните дейности в % от общия брой предприятия

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ПОТЕНЦИАЛ В ИНОВАЦИОННАТА ...

Данните за 11-годишния период показват промяна в мненията на малките и средните предприятия по отношение на факторите, които влияят върху възможностите им за осъществяване на иновационни дейности.

Според предприемачите най-важните фактори са липсата на финансови ресурси и компетентен персонал. Тези два фактора са споменати от 37,5% от запитаните малки и средни предприятия през 2015 г. и 21,9% – респективно през 2004 г.

През 2004 г. тези предприятия изразяват силно недоволство от заемите, като 27,2% от респондентите посочват високите лихви на привлечения капитал. През 2015 г. обаче само 1,0% от запитаните малки и средни предприятия посочват фактора недостиг на финансови активи, ограничаващ иновационните дейности.

Големият икономически риск от въвеждането на иновации също е избран като един от значимите фактори (през 2015 г. от 4,0%, а през 2004 г. от 20,2% от участниците в изследването).

Следните проблеми също са от съществено значение за малките и средните предприятия: те считат, че не е необходимо да се въвеждат иновации на първо място поради липсата на търсене (през 2015 г. 34,2% от респондентите, а през 2004 г. 10,4% от тях мислят така) и на второ място поради вече внедрени иновации (през 2015 г. – 6,2% от предприятията, а през 2004 г. 18,8% от тях са изразили това мнение) (Kurmanov et al., 2015).

Друг важен проблем е липсата на информация за новите технологии и неразвитите корпоративни комуникации. Той е посочен от 0,3% респонденти през 2015 г. и 14% през 2004 г.

3.2. Текущо състояние и тенденции в развитието на човешкия капитал в Република Казахстан

Според докладите на Програмата на ООН за развитие (ПРООН) за периода 2008–2012 г. развитието на човешкия капитал бележи положителна тенденция на развитие. Това е видно от индекса за развитие на човешкото развитие / индекса за развитие на човешкия потенциал.

Важно е да се отбележи, че през 2008 г. Казахстан е в групата на страните със средно ниво на развитие на човешкия потенциал (Malik, 2013).

От 2009 г. насам Казахстан се премества в групата на страните с високи нива на индекса на човешкото развитие / индекса на развитие на човешкия потенциал, като успешно запазва позицията си през 2012 г. Таблица 1 по-долу показва данните за тези индекси и техните компоненти за периода 2008–2012 г. Трябва да се спомене, че при изготвяне на класацията на страните според състоянието на човешко развитие в тях, различните експертите на ПРООН невинаги се ръководят от актуалните данни (Национална агенция за технологично развитие, 2013).

Така например за изготвянето на класацията за 2007 – 2008 г. са използвани данни относно очакваната продължителност на живота от 2005 г., а за класацията за 2009 г. съответните данни се отнасят за 2007 г.

Според последния доклад на ПРООН за човешкото развитие през 2013 г., озаглавен „Възходът на юга: човешкият прогрес в един различен свят“, през 2012 г. Казахстан се класира на 69-о място според индекса за човешко развитие, като този индекс съответства на групата държави с високо човешко развитие.

Докладът е представен от директора на Регионалния център на ПРООН в Братислава – Адам Оливър.

Според доклада в повечето страни от групата с висок индекс на устойчиво развитие се наблюдава постоянно нарастване на този индекс за периода от 2000 г. насам. Казахстан, Алжир, Иран, Венецуела и Куба показват най-голямо увеличение на ИЧР за периода от 12 години в групата на страните с висок индекс (Malik, 2013).

Между 1995 г. и 2012 г. резултатът на Казахстан нараства от 0.642 на 0.754.

Специалистите от ПРООН отбелязват, че страната показва един от най-високите темпове на растеж на ИЧР в региона – средно 1,1% през последните 10 години (Yelesusov et al., 2015).

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ПОТЕНЦИАЛ В ИНОВАЦИОННАТА ...

Таблица 1
Индекс на човешкото развитие/Индекс на развитие на човешкия потенциал и неговите елементи (2008–2012)

Елементи	Индекс на развитие на човешкия потенциал (ИРЧП)		Индекс на човешкото развитие (ИЧД)		
	2008	2009	2010	2011	2012
ИЧР (в класирането на страните според ИЧР)	0.794 (73 от 177)	0.804 (82 от 182)	0.714 (66 от 169)	0.745 (68 от 187)	0.754 (69 от 187)
1. Здраве и очаквана продължителност на живота:					
Индекс на вероятната продължителност на живота към момента на раждане (продължителност на живота)	0.682 (65.94)	0.666 (64,95)	0.766 (65.4)	0.775 (67)	0.775 (67.4)
2. Достъп до образование:					
Индекс на образованието:	0.973	0.965	0.795	0.799	0.799
Подиндекс 1	Ниво на грамотност на възрастното население		Средна продължителност на образованието		
	99.5	99.6	10.3	10.4	10.4
Подиндекс 2	Общ брой обучаеми в образователните институции		Очаквана продължителност на образованието		
	93.8	91.4	15.1	15.1	15.3
3. Приличен стандарт на живот					
Индекс за Брутният вътрешен продукт (БВП) / Брутният национален продукт (БНП)	БВП на глава от населението в американски долари на базата на паритета на покупателната способност (ППП)		БНП на глава от населението в американски долари на базата на паритета на покупателната способност (ППП)		
	7857	10,863	10,234	10,585	10,451
Източник: Доклад за човешкото развитие, 2010, 2013 [4.5]					
4 Изготвен на основата на данни за 2005 г.					
5 Изготвен на основата на данни за 2007 г.					

Класацията на другите страни от Централна Азия е, както следва: Туркменистан – 102 място, Узбекистан – 114 място, Киргизстан и Таджикистан – 125-то място.

„Възходът на юга” значително променя картата на света през XXI век. В същото време развиващите се страни стимулират икономическия растеж, като извеждат стотици милиони хора от дълбините на бедността и въвеждат милиарди други в редиците на световната средна класа.

Във връзка с това може да се каже, че едно от основните постижения в областта на човешкото развитие в страните от Азия, Африка и Латинска Америка е мащабното намаляване на бедността и увеличаването на броя на средната класа.

Изследването на основните тенденции в развитието на Казахстан във връзка с Индекса на човешкото развитие на ПРООН показва, че „Индексът на човешкото развитие на Казахстан за 2011 г.” възлиза на 0,745 и поставя страната в групата на страните с високо ниво на човешко развитие – тя заема 68-то място сред 187 страни и територии.

В сравнение с анализирания данни за 2010 г. рейтингът на Казахстан се подобрява с една точка.

През периода 1995–2011г. ИЧР на Казахстан нараства от 0.636 на 0.745, или със 17%, като годишното увеличение е около 1%.

Като се има предвид напредъкът на Казахстан за периода от 1995 г. насам, може да се отбележи напредъкът по отношение на очакваната продължителност на живота при раждане, която се е увеличила с 3,1 години.

„Средната продължителност на периода, прекаран в учене, се е увеличил с 1.6 години, а очакваният период на обучение е нараснал с 3.2 години. Брутният национален доход (БНД) на глава от населението в Казахстан се е увеличил 2,4 пъти”.

В доклада се отбелязва, че „в световен мащаб ръстът на световните приходи е свързан с влошаване стойностите на ключови показатели като емисиите на парникови газове и качеството на почвите и водите”.

Въпреки положителните тенденции за региона на Централна Азия, страните все още са зависими от изкопаемите горива, използват енергията неефективно и демонстрират високо ниво на замърсяване на въздуха (Yelessov et al., 2015).

Тези ефекти увеличават неравенството и оказват неблагоприятно влияние върху онези, които вече са в групата на хората в неравностойно положение, а неравнопоставеността в човешкото развитие, на свой ред, засилва влошеното състояние на околната среда.

Изключителният напредък в човешкото развитие, настъпил през последните десетилетия, не би могъл да продължи без важни решителни стъпки за намаляване на рисковете от екологичното замърсяване и неравенството.

Докладът посочва начини за по-нататъшни действия за постигане на екологична устойчивост и равенство на възможностите, така че тези аспекти да подпомагат взаимното си развитие.

5. Заключение

Извършеният анализ показва много ниска иновационна активност на малките и средните предприятия в Казахстан в сравнение с други страни. Като цяло за Европейския съюз (28 страни) делът на разходите за научноизследователска и развойна дейност от БВП се е увеличил с 16,67% спрямо 2005 г. (Labunska et al., 2017).

Бизнес общностите трябва да приемат, че способността на компаниите да разработват и внедряват иновации може да бъде мощен стимул за създаване на конкурентно предимство и ефективност на процесите, които са от огромно значение за малките фирми, осъзнали, че разходите за научноизследователска и развойна дейност са инвестиции в бъдещото им развитие. Методическа основа за това може да бъде процедурата за определяне на стойността на интелектуалната собственост (Labunska et al., 2017).

Важно е да се отбележи, че всички фактори, дефинирани в тази статия, са изброени и от други изследователи и експерти, което само потвърждава важността на този проблем. Слабата дейност на малките

и средните предприятия, свързана с иновациите, заедно с факторите на растежа трябва да бъдат преразгледани от правителството. Изработването на ефективен финансов механизъм, обучението и професионалното развитие на персонала, промените в законите и нормативните актове, развитието на малките и средните предприятия са невъзможни без институционални промени по отношение както на предприятията, водени от иновациите, така и на бизнеса като цяло.

Човешкият капитал притежава всички свойства и показатели на факторите на интензивно развитие, но също така има някои особености, затрудняващи точното измерване на неговата цена и ефективност.

Тези проблеми, от една страна, са свързани с неясната дефиницията на многостранния и сложен човешки капитал, съставен от множество компоненти. От друга страна, неговото качество и в съответствие с това представянето му зависят от редица параметри и показатели, които могат да характеризират една или друга негова страна.

Освен това има етични проблеми, свързани с постоянното използване на понятието „капитал“, тъй като то се отнася до даден човек, народ и нация. Икономическата категория „човешки капитал“ неизбежно води до силното разделение на народите и нациите от гледна точка на основния му показател, т.е. ефективността и качеството на човешкия капитал.

Индексът за човешко развитие, който е широко използван от международните институции на Организацията на обединените нации, значително премахва тези различия. Като комбинация от показатели за очаквана продължителност на живота, образование и доходи той позволява по-адекватното и всеобхватно отчитане на развитието.

Индексът взема под внимание най-важните параметри на човешкото благосъстояние. Наред с това, директно или индиректно, чрез него се отчитат показатели като здраве и очаквана продължителност на живота, състояние на околната среда, степен на развитие на културата и образование и ниво на доходите.

Всички тези компоненти са документирани и са подходящи за сравнение между различните държави.

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ПОТЕНЦИАЛ В ИНОВАЦИОННАТА ...

Индексът за човешко развитие е интегриран социално-икономически показател, който непрекъснато се подобрява от експертите на Програмата на ООН за развитие (ПРООН).

Основният управленски ресурс не са финансовите и други конвенционални средства, а интелигентността на преподаватели, учители и млади учени с предприемачески талант и лидерски качества. По този начин корпоративната култура на университетите генерира човешки капитал, чието развитие определя икономиката на знанието.

Висшето образование играе важна роля както в обучението на компетентни и конкурентоспособни специалисти за всички направления на националната икономика, така и в интеграцията на науката и производството.

За да се повиши ефективността на човешкия капитал и за да се създаде икономика на иновациите на нивото на развитите страни, е необходимо да се постигне:

- високо качество на човешкия капитал чрез големи инвестиции в неговия растеж и развитие;
- високо качество на живот;
- високи нива на индекса на развитие на човешкия потенциал и на икономическата свобода;
- високо ниво на развитие на основните науки;
- високо ниво на развитие на приложните науки;
- на мощни интелектуални центрове за технологично развитие в страната;
- голям дял на сектора на новата икономика;
- силен синергичен ефект във всички сфери на човешката интелектуална дейност;
- модерни и ефективни системи за иновации и съвместни начинания, подкрепяни от държавата;
- привлекателен инвестиционен климат и висок инвестиционен рейтинг;
- благоприятен бизнес и данъчен климат;
- диверсифицирана икономика и промишленост;
- конкурентни продукти на световните пазари на технологии;

- ефективно държавно регулиране на развитието на страната;
- наличието на транснационални корпорации, осигуряващи конкурентно технологично и научно развитие на страната;
- ниско ниво на инфлация (по-малко от 3–5%).

В наши дни интеграцията на образованието, науката и промишлеността и развитието на следдипломното обучение, основано на съвременните научни и технологични постижения, са една от приоритетните области на икономическото развитие.

Съществуват и други методи за анализ на качеството на човешките ресурси (Buzko et al., 2016), които ще бъдат използвани в бъдещи авторски изследвания.

Използвани източници

- Buzko, I., Dyachenko, Y., Petrova, M., Nenkov, N., Tulenina, D. & Koeva, K. (2016). Artificial Intelligence Technologies in Human Resource Development, *Computer Modelling and New Technologies*, Riga, Latvia, 2016, 20(2) 26-29.
- Emilova, I. (2017). The Levinger model – application of the Bulgarian organizations. *MODERN LOGISTICS – BUSINESS AND EDUCATION. Conference proceedings International scientific and practical conference on the occasion of 10th anniversary of major Logistics in University of Economics – Varna. 19-20 October 2017*, 397-403.
- Kurmanov, N., Tolysbayev, B., Aibossynova, D., & Parmanov, N. (2016). Innovative activity of small and medium-sized enterprises in Kazakhstan and factors of its development. *Economic Annals-XXI*, 158(3-4(2)), 57-60 DOI: <http://dx.doi.org/10.21003/ea.V158-13>
- Kurmanov, N., Turekulova D., Doskeyeva G., & Alina G. (2016A). A Research on Innovation in Small and Medium-sized Enterprises: The Case of Kazakhstan. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(3), 907-910.

- Kurmanov, N., Yeleussov, A., Aliyev, U., & Tolysbayev, B. (2015). Developing Effective Educational Strategies in Kazakhstan. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(5), 54.
DOI:10.5901/mjss.2015.v6n5s1p54
- Labunska, Sv., Petrova M., Prokopishyna, O. Asset and cost management for innovation activity, "Economic Annals - XXI", October 2017, VOLUME 165, ISSUE 5-6, p.13-18.
DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V165-03>
- Malik, K. Human development report 2013. The rise of the South: Human progress in a diverse world //The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World (March 15, 2013). UNDP-HDRO Human Development Reports. – 2013.
- National Agency for Technological Development (2013). Information-Analytical Report «On development trends of innovation in the Republic of Kazakhstan and in the world». Източникът е достъпен на <http://www.natd.gov.kz> (in Russ.)
- Petrova, M., Tepavicharova, M., Boykova, L. Improvement of the efficiency and competitiveness through the implementation of benchmarking in the organizations, KazUMO, Almaty, Kazahstan, *Bulletin of Ablai Khan KazUIRandWL series INTERNATIONAL RELATIONS and REGIONAL STUDIES*, ISSN 2411-8753, 1 (27) 2017, 5-6, p. 79-85.
- Petrova, M., Djakona, V., Dimitrova, C., System management of intellectual capital of the enterprise, *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. ROST (Dubai), 1 (3) 2016, p. 16-21.
- United Nations Development Programme. Human development report 2010: The real wealth of nations: pathways to human development. – Palgrave Macmillan, 2010.
- Yeleussov, A., Kurmanov, N., & Tolysbayev, B. (2015). Education quality assurance strategy in Kazakhstan. *Aktualni problemy ekonomiky (Actual Problems of Economics)*, 2, 142-150.

Стопанска академия
„Д. А. Ценов“ – Свищов

Година XXVII, кн. 4, 2017

СЪДЪРЖАНИЕ

ИНФОРМАЦИОННИ и КОМУНИКАЦИОННИ технологии

ИЗГРАЖДАНЕ НА МОДЕЛ ЗА КОНСОЛИДИРАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА В КЛЪСТЕРИ ОТ МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ (МСП) Проф. д-р ик.н. Емил Денчев	5
---	---

МЕНИДЖМЪНТ теория

ЗНАЧЕНИЕТО НА ОБХВАТА НА ПОРТФЕЙЛА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ АКТИВНИЯ ПОРТФЕЙЛЕН МЕНИДЖМЪНТ – ПО ПРИМЕРА НА НОВОВЪЗНИКНАЛИТЕ ФОНДОВИ ПАЗАРИ ОТ ЮГОИЗТОЧНА АЗИЯ Пламен Пътев, Калоян Петков	16
--	----

ЗАСТРАХОВАНЕ и осигуряване

ТЕНДЕНЦИИ В ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИЯ СЕКТОР В КОНТЕКСТА НА ФИНАСОВА ИНТЕГРАЦИЯ Марина Карпитская, Юлия Крупенко, Павел Барисенко	36
---	----

ОПТИМИЗАЦИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ОБГРИЖВАНЕ НА ПАЦИЕНТИ В ДОМАШНА СРЕДА Надежда Тодоровска	56
--	----

ФИРМЕНА конкурентоспособност

РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ ПОТЕНЦИАЛ В ИНОВАЦИОННАТА ИКОНОМИКА НА КАЗАХСТАН Талгат Бабашевич Утеубаев, Мариана Матеева Петрова	75
--	----

Редколегия на сп. „Бизнес управление“

Красимир Шишманов – главен редактор, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Никола Янков – зам. главен редактор, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Иван Марчевски, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Ирена Емилова, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Любчо Варамезов, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Румен Ерусалимов, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Силвия Костова, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Международна редколегия на сп. „Бизнес управление“

Александру Неделеа – Университет „Стефан Велики“, Сучава, Румъния

Дмитрий Владимирович Чистов, – ФГОБУ ВПО Финансов университет при правителството на руската федерация, Москва, Русия

Йоана Панагорец – Университет Валахия, Търговище, Румъния

Йото Йотов – Драксел университет, Филадельфия, САЩ

Махмуд Ел Батран – Университет Кайро, Кайро, Египет

Наталья Борисовна Голованова – Московски технологически университет, Москва, Русия

Татяна Викторовна Орехова – Донецки национален университет, Виница, Украйна

Тадиа Джукич — Университет в Ниш, Ниш, Сърбия

Ян Тадеуш Дуда – AGH Университет за наука и технологии, Краков, Полша

Виктор Чужиков – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев, Украйна

Дадено за печат на 15.12.2017 г., излязло от печат на 20.12.2017 г.,
формат 70x100/16, тираж 50

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов,
ул. „Ем. Чакъров“ 2, тел.: +359 631 66298

© Академично издателство „Ценов“, Свищов, ул. „Градево“ 24

ISSN 0861 - 6604

БИЗНЕС управление

БИЗНЕС управление 4/2017

ИЗДАНИЕ НА
СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

4/2017

КЪМ ЧИТАТЕЛИТЕ И АВТОРИТЕ НА СПИСАНИЕ „БИЗНЕС УПРАВЛЕНИЕ“

Списание „БИЗНЕС управление“ публикува изследователски статии, методологически и методически разработки и прегледи, рецензии, опит.

1. Обем:

Статии: минимум - 12 страници; максимум – 20 страници;
Прегледи, рецензии, опит: минимум – 5 страници; максимум -10 страници.

2. Делозиране на материалите:

- на хартиен носител и в електронен вид (по E-mail и/или на CD);

3. Технически характеристики:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата - A4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт - Times New Roman 14 pt;
- полета - Top - 2.54 cm.; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата - долу вдясно;
- текст под линия - размер 10 pt;
- графики и фигури - Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, научна степен, научно звание - шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold - центрирано;
- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;
- резюме на български език в обем до 30 реда; ключови думи - от 3 до 5;
- JEL класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);
- основен текст (изложение);
- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;
- формулите се създават с Equation Editor;

5. Правила за цитиране под линия:

При цитиране да се спазват изискванията на **APA Style (American Psychological Association)**, поместени тук: <https://www.uni-svishtov.bg/?page=page&id=71>

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Контакти:

Главен редактор: тел.: (+359) 631-66-397
Зам.-главен редактор: тел.: (+359) 631-66-299
Стилов редактор: тел.: (+359) 631-66-335
E-mail: zh.tananeeva@uni-svishtov.bg ; bm@uni-svishtov.bg
Адрес: Стопанска академия „Д. А. Ценов“, ул. „Ем. Чакъров“ №2, Свищов, България